

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

Борисова Юлія Володимирівна

УДК 342.551:851

**АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА
ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дніпро – 2021

Дисертацією є рукопис.
Робота виконана в Університеті митної справи та фінансів
Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник –

доктор юридичних наук, професор

Петков Сергій Валерійович,

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського,
заступник директора Науково-дослідного центру правового забезпечення
державотворення та безпеки.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент,

Терецький Владислав Іванович,

Західноукраїнський національний університет,
професор кафедри цивільного права і процесу.

кандидат юридичних наук, доцент

Мороз Віта Петрівна,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
доцент кафедри адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності.

Захист відбудеться «26» березня 2021 року о «10⁰⁰» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.893.03 Університету митної справи та фінансів за адресою: 49000, м. Дніпро, вул. Володимира Вернадського, 2/4, кім. 223.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро, вул. Володимира Вернадського, 2/4, кім. 502).

Автореферат розісланий «__» лютого 2021 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. В. Кувакін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним із деструктивних явищ, що гальмує соціально-економічний розвиток України, є корупція, якою уражені майже всі сфери діяльності держави. В даний час корупція є однією з найактуальніших, найгостріших проблем сучасного українського суспільства, оскільки масштаби поширення корупції досягли критичного рівня, що загрожує інтересам національної безпеки України, вкрай негативно впливають на довіру населення до інститутів публічної влади, шкодить міжнародному іміджу Української держави та інтеграції її до Європейської спільноти.

Задля вирішення цієї проблеми в Україні було прийнято більш прогресивне антикорупційне законодавство, створено нові органи, що повинні забезпечувати впровадження новітньої політики в галузі протидії корупційним правопорушенням, в процесі вдосконалення знаходяться існуючі заходи запобігання корупції тощо, однак зазначені кроки не дають ефективного результату. За даними міжнародної організації Transparency International Україна в Індексі сприйняття корупції за 2020 рік набрала лише 3 бали та з 33 балами посіла 117 місце серед 180 країн.

Однією із складових протидії корупційним правопорушенням є встановлення адміністративної відповідальності в окремій главі Кодексу України про адміністративні правопорушення. Задля підвищення якісного рівня протидії адміністративним правопорушенням, що пов'язані з корупцією, необхідно мати, по-перше, якісний законодавчий інструментарій, який не дозволить посадовим особам виходити за межі закону й вчиняти корупційні правопорушення та нормативно забезпечить діяльність антикорупційних органів в межах чинного законодавства; по-друге, стали правозастовчу практику юрисдикційних органів щодо правильного й ефективного застосування положень антикорупційного законодавства. Тому питання дослідження проблем адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, відповідної наукової інтерпретації окремих положень законодавства про протидію й запобігання корупції, практики його застосування є досить актуальними.

Проблема протидії адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією – не нова в адміністративно-деліктному праві. Її дослідженню присвятили свої роботи такі вчені як: В. Авер'янов, В. Бевзенко, Ю. Битяк, В. Білоус, М. Віхляєв, Д. Власенко, В. Гаращук, Є. Гетьман, І. Голосніченко, Н. Губерська, Е. Демський, П. Діхтієвський, Р. Калюжний, Л. Коваленко, І. Ковбас, М. Колесніков, І. Коліушко, Т. Коломoeць, В. Колпаков, А. Комзюк, О. Копиленко, Д. Корецька-Шукевич, С. Кузнiченко, О. Кузьменко, В. Куйбіда, Є. Курінний, Д. Лук'янець, П. Лютiков, О. Ляшко, О. Миколенко, А. Міськевич, В. Мороз, Ю. Онiщик, М. Острах, Г. Писаренко, С. Петков, Д. Приймаченко, В. Развадовський, О. Рябченко, А. Селіванов, О. Сосновик, С. Стеценко, Д. Сухiнін, В. Теремецький, В. Тимошук, О. Циганов, Ю. Шаров, А. Школик, І. Шопiна та ін.

Слід зазначити, що окремим аспектам адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією було присвячено дисертаційні дослідження: О.В. Клок «Протидія корупційним правопорушенням засобами адміністративного права» (2015 р.); В.І. Іванюка «Адміністративна відповідальність суддів за правопорушення, пов'язані з корупцією» (2016 р.); Т.В. Хабарової «Адміністративно-процесуальні засади запобігання корупції в Україні» (2017 р.); Д.В. Гудкова «Адміністративно-правові засоби запобігання і протидії корупції» (2018 р.); В.О. Лугового «Адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, що вчиняються поліцейськими» (2019 р.); А.І. Каращенко «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції у митних органах України» (2019 р.); Д.О. Сіренко «Правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, здійснюваного суб'єктами приватної детективної діяльності» (2019 р.) та ін. Натомість, незважаючи на достатньо велику увагу з боку науковців на окреслену проблематику, проте на теперішній час постає нагальна потреба комплексного опрацювання на теоретико-правовому рівні законодавства щодо встановлення та застосування адміністративної відповідальності за корупційні діяння, виявлення його переваг та недоліків, а також створення наукових підвалин для подальшого удосконалення антикорупційного законодавства.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03 березня 2016 р.; Пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2015 р., затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 07 вересня 2011 р. № 942; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, а також в межах комплексного наукового проекту Університету митної справи та фінансів «Адміністративно-правове регулювання публічних відносин» (номер державної реєстрації 0119U100014).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дисертаційної роботи полягає у тому, щоб на основі аналізу наукових поглядів, узагальнення положень чинного законодавства та вивчення практики його застосування, визначити та комплексно дослідити інститут адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, і на цій основі сформулювати теоретичні висновки та науково-обґрунтовані пропозиції щодо його вдосконалення.

Для досягнення вказаної мети в дисертаційній роботі поставлено й вирішено такі основні *задачі*:

- визначити сучасні підходи до розуміння поняття та ознак адміністративної відповідальності;
- схарактеризувати нормативні, фактичні та процесуальні підстави адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією;

– визначити поняття, сутність та особливості адміністративних корупційних правопорушень як галузевого виду адміністративних правопорушень;

– дослідити юридичний склад адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією;

– з'ясувати та розкрити особливості адміністративно-правової кваліфікації правопорушень, пов'язаних з корупцією;

– розкрити процесуальний порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією та характерні особливості в юрисдикційній діяльності щодо цієї категорії справ;

– схарактеризувати адміністративно-процесуальний статус суб'єктів провадження у справах про корупційні правопорушення;

– обґрунтувати пропозиції щодо вдосконалення інституту адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають під час притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Предметом дослідження є адміністративна відповідальність за правопорушення, що пов'язані з корупцією.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження стали сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання, системне застосування яких забезпечило розв'язання сформульованих задач і досягнення мети дисертаційної роботи.

В основі методологічної конструкції наукового дослідження є системний аналіз, який й визначив основні напрями дослідження адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

При написанні наукового дослідження автор використовувала такі наукові методи, як системно-структурний, формально-юридичний, діалектичний, функціональний, логіко-семантичний та інші. За допомогою діалектичного методу визначено ознаки адміністративної відповідальності (підрозділ 1.1), схарактеризовано основні ознаки адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією (підрозділ 2.1). Логіко-семантичний метод використовувався для визначення місця адміністративних корупційних правопорушень у структурі адміністративних проступків (підрозділ 2.1). Функціональний метод застосовано для характеристики підстав адміністративної відповідальності (підрозділ 1.2). Формально-юридичний метод дав змогу виявити недоліки адміністративно-деліктного законодавства і сформулювати пропозиції щодо його удосконалення (підрозділи 2.2; 3.1). Завдяки використанню системно-структурного методу окреслено стадії та суб'єкти провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (підрозділ 3.1; 3.2).

Нормативну основу дисертаційної роботи складають Конституція України, акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній адміністративній науці цілісних комплексних

досліджень, присвячених адміністративній відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

У результаті проведеного дослідження сформульовано нові наукові положення й висновки, зокрема:

уперше:

– сформульовано авторське визначення адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією – це галузевий вид адміністративної відповідальності, що передбачений нормами адміністративного законодавства, що полягає у примусовому, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом до осіб, які вчинили адміністративні корупційні проступки адміністративні стягнення, реалізація яких юридично визнана;

– визначено, що об'єктом правоохорони, що наведені у ч.1 ст. 9 КУпАП не містять тих, що виступають об'єктом посягання адміністративних правопорушень, що пов'язані із корупцією, оскільки пов'язані із порушенням вимог, заборон та обмежень, визначених у Законі України «Про запобігання корупції»;

– запропоновано під кваліфікацією адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією розуміти діяльність уповноважених суб'єктів адміністративної юрисдикції щодо оцінки діяння, яке містить формальні ознаки адміністративного делікту та полягає у встановленні відповідності такого діяння адміністративно-правовій нормі, що встановлює адміністративну відповідальність за корупційне правопорушення і юридичному закріпленню у відповідних документах процесуального характеру.

удосконалено:

– наукові підходи щодо системи ознак адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією як галузевого виду адміністративних правопорушень та визначено їх особливості;

– наукові положення щодо провадження у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, які полягають в особливому виді процесуальної діяльності уповноважених органів та посадових осіб, що врегульована адміністративно-процесуальними нормами та спрямована на притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності та попередження правопорушень;

– наукові розробки щодо співвідношення понять «адміністративне правопорушення», «адміністративне правопорушення, пов'язані з корупцією» та «адміністративне корупційне правопорушення». **Зроблено висновок** В даній роботі не вдаючись до термінологічного, що вони мають єдине підґрунтя: **по-перше, є адміністративними проступками, та, по-друге за їх скоєння передбачена адміністративна відповідальність.**

дістали подальшого розвитку:

– наукові підходи щодо визначення підстав адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, зокрема визначено, що нормативною підставою притягнення правопорушників за правопорушення, пов'язані з корупцією є норми, які закріплені у главі 13-А КУпАП; фактичною

підставою для настання відповідальності є діяння, що вчиняється суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення, який отримує за це не передбачені законом блага; процесуальною підставою настання адміністративної відповідальності є видання акта правозастосування;

– теоретико-правові положення щодо визначення особливостей адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, що можуть мати значення для одержання повного, точного та правильного уявлення про зміст та сутність відповідних адміністративно-деліктних відносин;

– формулювання пропозицій щодо внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення у досліджуваній сфері, спрямованих на удосконалення правового регулювання матеріальних та процесуальних норм, що встановлюють адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані у:

– *науково-дослідній діяльності* – висновки та пропозиції щодо вдосконалення адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією можуть бути основою для подальших наукових розробок із відповідної проблематики;

– *правотворчій діяльності* – для підготовки пропозицій до чинного адміністративно-деліктного законодавства України, що регулює правові засади адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією;

– *правозастосовчій діяльності* – для вдосконалення правозастосовчої діяльності відповідних органів адміністративної юрисдикції у сфері протидії адміністративним корупційним правопорушенням;

– *навчальному процесі* – у викладанні студентам закладів вищої освіти дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративна відповідальність», «Адміністративний процес» під час підготовки відповідних підрозділів підручників і навчальних посібників з адміністративного права (акт впровадження Університету митної справи та фінансів від).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації були оприлюднені на 3 міжнародних науково-практичних конференціях, а саме: «Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики» (м. Одеса, 2020 р.); «Актуальні питання розвитку права та законодавства: наукові дискусії» (м. Львів, 2020 р.); «Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини» (м. Запоріжжя, 2020 р.). **Матеріали дисертаційного дослідження були використані при підготовці науково-практичного коментаря Закону України «Про запобігання корупції».**

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображені у 5 наукових статтях, з них 4 опубліковано у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук та входять до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також у 3 тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить сторінок, у т. ч. основного тексту – сторінка. Список використаних джерел налічує найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, мету і задачі, об'єкт і предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про апробацію результатів і публікації.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією» складається з двох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Поняття та ознаки адміністративної відповідальності: сучасні підходи»* проаналізовано різні погляди теоретиків права, вчених-адміністративістів на поняття та зміст адміністративної відповідальності, визначено загальні та спеціальні ознаки адміністративної відповідальності, особливості адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Визначено, що одним із дієвих заходів підтримання правопорядку в державі є застосування заходів адміністративної відповідальності, оскільки саме цей інструмент впливу на суспільні відносини, поведінку фізичних осіб та діяльність юридичних осіб найчастіше використовується органами публічної влади.

На підставі аналізу наукових джерел з'ясовано відсутність одностайності у поглядах вчених-адміністративістів щодо поняття «адміністративна відповідальність». Як правило, адміністративна відповідальність розглядається як: діяльність щодо застосування адміністративних стягнень; передбачену санкціями правових норм реакцію держави на правопорушення та застосування примусових заходів; встановлення певних обмежень внаслідок вчинення адміністративного правопорушення.

Зосереджено увагу на наявних доктринальних підходах до визначення поняття «адміністративна відповідальність», в результаті чого виокремлено загальні та спеціальні ознаки адміністративної відповідальності, що дозволило визначити особливості адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

У *підрозділі 1.2 «Підстави адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією»* розглянуто нормативні, фактичні та процесуальні підстави адміністративної відповідальності.

Здобувачем підтримано поширену точку зору в теорії адміністративно-деліктного права про те, що реальна адміністративна відповідальність настає за наявності трьох підстав: нормативної, складовою частиною якої є норма права, яка визначає юридичну значимість адміністративного проступку; фактичної (правопорушення); процесуальної (правозастосовчий юрисдикційний акт).

Відзначено, що єдиною нормативною підставою притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією є норми, які закріплені у главі 13-А КУпАП; фактичною підставою для настання відповідальності є діяння, що вчиняється суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення, який отримує за це не передбачені законом блага, всупереч інтересам публічної служби й обсягу прав та визначених повноважень; процесуальною підставою настання адміністративної відповідальності є видання акту правозастосування, при цьому необхідно конкретизувати, що це не лише акт щодо накладення адміністративного стягнення, але й інші процесуальні документи.

Доведено, що адміністративна відповідальність це, перш за все, результат взаємодії зазначених підстав — її нормативної основи, юридичного складу правопорушення і актів про її застосування. Відсутність будь-якого із зазначених підстав робить неможливим притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності.

Розділ 2 «Адміністративні проступки, що пов'язані з корупцією як галузевий вид адміністративного правопорушення» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Адміністративні корупційні правопорушення: поняття, сутність та особливості»* на підставі аналізу поняття адміністративне правопорушення визначено особливості адміністративних правопорушень, що пов'язані з корупцією.

Розглянуто понятійний ряд, а саме «адміністративне правопорушення», «адміністративне правопорушення, пов'язані з корупцією» та «адміністративне корупційне правопорушення». В даній роботі не вдаючись до термінологічного різноманіття цих трьох дефініцій нами наголошується на тому, що вони мають єдине підґрунтя: по-перше, є адміністративними проступками, та, по-друге за їх скоєння передбачена адміністративна відповідальність.

У підсумку узагальненого аналізу доктринальних та нормативних підходів до визначення поняття «адміністративне правопорушення» відзначено, що адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією – це різновид адміністративного правопорушення, тобто протиправні, винні дії, що не містять ознак корупції, посягають на встановлений порядок управління, за які КУпАПом встановлено адміністративну відповідальність.

Обґрунтовано, що адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією мають наступні специфічні ознаки: суспільна шкідливість; вчинення активних дій із корисливою метою; діяння правопорушників здійснюються шляхом недотримання або порушенням вимог нормативно-правових актів, у яких визначено коло прав та обов'язків особи на тій чи іншій посаді; діяння, що пов'язане з використанням посадових повноважень всупереч інтересам публічної служби; характеризуються наявністю вини у формі прямого умислу.

Підрозділ 2.2 *«Характеристика юридичного складу адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією»* присвячений аналізу обґрунтованих в науковій літературі підходів до розуміння юридичного складу та присвячений детальній характеристиці його елементів цієї категорії правопорушень.

У рамках дослідження на основні загальноприйнятого уявлення про об'єкт адміністративного правопорушення, дисертант визначає загальний, родовий, видовий та безпосередній об'єкт адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Особливу увагу зосереджено на предметі таких правопорушень, оскільки його встановлення у деяких випадках є обов'язковим.

Обґрунтовано, що загальними об'єктом правопорушень, пов'язаних з корупцією, є суспільні відносини, що мають дві ознаки: 1) вони регулюються нормами різних галузей права; 2) охороняються санкціями адміністративно-правових норм. Родовим об'єктом визначається суспільні відносини, що посягають на встановлений порядок управління. У межах родового об'єкта розрізняється видовий об'єкт, під яким розуміється відокремлена група суспільних відносин, спільних для проступків, що розглядаються. В залежності від видового об'єкта адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією умовно можна розподілити на такі три групи: порушення спеціальних обмежень спрямованих на запобігання та протидію корупції; порушення вимог фінансового контролю; невжиття заходів щодо запобігання та протидії корупції. Безпосереднім об'єктом правопорушень, пов'язаних із корупцією, є суспільні відносини, що охороняються санкціями конкретних статей глави 13-А КУпАП.

Далі, дисертант наводить загальні положення, які будуть покладені в основу визначенню суб'єкта правопорушень, розуміння об'єктивної та суб'єктивної сторони адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, проте до їх дослідження треба підходити індивідуально на основі ретельного аналізу конкретних складів адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією під час адміністративно-правової кваліфікації.

У підрозділі 2.3 *«Адміністративно-правова кваліфікація правопорушень, пов'язаних з корупцією»* розглянуто питання співвідношення понять «кваліфікація адміністративного проступку» та «адміністративно-правова кваліфікація», визначено особливості кваліфікації кожному адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Зазначено, що адміністративно-правова кваліфікація пов'язана із процесом правозастосування, оскільки встановлення відповідності, вибір і застосування до певного діяння конкретної адміністративно-правової норми є важливим етапом правозастосовчої діяльності органів адміністративної юрисдикції.

Визначено, що ознаками кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією є: це елемент правозастосовної діяльності органів адміністративної юрисдикції; наявність обов'язкової та однозначної адміністративно-правової норми, яка виключає кваліфікацію діяння за іншою правовою нормою; результатом є офіційне закріплення у процесуальних документах.

З урахуванням аналізу диспозицій статей, що встановлюють адміністративну відповідальність за скоєння правопорушень, пов'язаних з корупцією та практики їх застосування схарактеризовано елементи юридичного складу цих правопорушень та визначено особливості їх кваліфікації (ст.ст. 172⁴ - 172⁹⁻² КУпАП).

Розділ 3 «Провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» присвячено розгляду стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язаних з корупцією, а також адміністративно-процесуальному статусу суб'єктів цього провадження.

У підрозділі 3.1 «Стадії провадження у справах про адміністративні проступки, пов'язані з корупцією» розглянуто наступні стадії: порушення справи про адміністративне правопорушення та адміністративне розслідування; розгляд справи по суті та винесення постанови; перегляд справи у зв'язку із оскарженням постанови; виконання постанови по справі.

Аргументовано, що провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією – це особливий вид процесуальної діяльності уповноважених органів та посадових осіб, що врегульована адміністративно-процесуальними нормами та спрямована на притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності та попередження правопорушень.

Акцентовано увагу на тому, що процесуальні аспекти провадження у справах про корупційні правопорушення мають суттєві відмінності в порівнянні з провадженнями за іншими видами адміністративних правопорушень, передбачених КУпАПом.

Наголошено на тому, що всі стадії провадження у справах про адміністративні корупційні правопорушення, починаючи від порушення справи і закінчуючи виконанням постанови по справі, характеризуються наявністю проблемних аспектів, вирішення яких потребує внесення відповідних змін до чинного законодавства

У підрозділі 3.2 «Адміністративно-процесуальний статус суб'єктів провадження у справах про адміністративні корупційні правопорушення» визначено підходи щодо співвідношення понять «суб'єкти» та «учасники» провадження у справах про адміністративні правопорушення», схарактеризовано специфіку правового статусу кожного із суб'єктів, залежно від їх повноважень, обов'язків та інтересів.

З урахуванням аналізу законодавства України підтримано позицію науковців, що одним із критеріїв поділу учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язаних з корупцією є наявність владних повноважень. На підставі цього критерію учасників провадження можна умовно поділити на: 1) учасників, які мають державно-владні повноваження; 2) учасників, які не мають державно-владних повноважень.

До першої групи суб'єктів провадження слід відносити: суддів; прокурорів; уповноважених посадових осіб Національного агентства з питань запобігання корупції, Національної поліції України; державних виконавців. До учасників, що не мають державно-владних повноважень, які в свою чергу поділяються на суб'єктів, які мають або не мають особистої зацікавленості у справі належать: особа, що притягується до адміністративної відповідальності; захисник; свідок; перекладач, експерт.

З метою забезпечення рівного правового становища учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення запропоновано зміни до чинної

нормативно-правової бази, зокрема: 1) внести зміни до статей 268, 271 КУпАП та інших статей гл. 21, розширюючи перелік прав учасників і гарантій їх реалізації; 2) посилити можливості у забезпеченні захисту прав осіб-учасників справи.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні сутності та особливостей адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд висновків і пропозицій, зміст яких викладено у наступних положеннях:

1. Визначено, що всі наявні дефініції адміністративної відповідальності в науковій літературі наразі мають дослідницький характер та одностайної точки зору не має. Найчастіше в юридичній літературі зустрічаються три найбільш поширених підходи, сутність яких полягає у наступному: діяльність щодо застосування адміністративних стягнень; адміністративна відповідальність є застосуванням до правопорушника заходів примусового характеру; адміністративну відповідальність розглядають як встановлення певних обмежень за вчинення адміністративних правопорушень.

Активність та тривалість дискусій щодо змісту інституту «адміністративної відповідальності» зумовлена, по-перше, широтою застосування дефініції в юридичній, науковій літературі, у правозастосовчій практиці, по-друге, невизначеністю законодавця, який використовує цей термін у багатьох нормативних актах, але не дає його чіткого визначення.

2. Встановлено, що до особливостей адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією слід відносити: публічний державно-обов'язковий характер; правом щодо накладення адміністративного стягнення наділені суди; це один із галузевих різновидів адміністративної відповідальності; є специфічною формою правового реагування з боку держави в особі її компетентних органів, які реалізують антикорупційну політику, на певну категорію протиправних проявів і є наслідком скоєння суспільно шкідливого діяння; є одним із видів державного примусу, що полягає у застосуванні встановлених законодавством адміністративних стягнень, визначених санкцією відповідної статті; фактичною підставою для настання адміністративної відповідальності є адміністративне правопорушення (проступок), що пов'язаний з корупцією; нормативною підставою настання адміністративної відповідальності є ст.ст. 172⁻⁴ - 172⁻⁹⁻² КУпАП, що містяться у главі 13-А цього Кодексу; суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути виключно державні службовці, службовці органів місцевого самоврядування, посадові та службові особи підприємств, установ та організацій; реалізується у визначених процесуальних формах, які мають певні відмінності в порівнянні з іншими видами адміністративних правопорушень, встановлений особливий порядок притягнення до адміністративної відповідальності; на правопорушників антикорупційного законодавства можуть

накладатися такі види стягнень, як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією, характеризується свідомим порушенням або недодержанням обов'язкових правил, визначених для державних службовців, службовців органів місцевого самоврядування, посадових осіб підприємств, установ та організацій.

2. Доведено, що реальна адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією настає за наявності трьох підстав: нормативної (правової), складовою частиною якої є норма, що закріплює склад делікту; фактичної, скоєння правопорушення; процесуальної, тобто винесення правозастосовного, юрисдикційного акту. Відсутність будь-якого із зазначених підстав робить неможливим притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності. Сукупність цих трьох підстав і складають єдину підставу адміністративної відповідальності.

3. Наголошено, що адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією, завдають шкоди інтересам фізичних та юридичних осіб, державі, при цьому, вони створюють небезпечні тенденції, які дестабілізують нормальні суспільні відносини, порушують встановлений порядок в державі. Зазначені адміністративні правопорушення є галузевим різновидом адміністративного правопорушення, тобто результатом скоєння протиправних, винних дій, що не містять ознак корупції, посягають на встановлений порядок управління, та за які КУпАПом передбачено адміністративну відповідальність. Цьому виду адміністративного правопорушення притаманні всі ознаки, що характеризують будь-яке адміністративне правопорушення, проте вони мають певні особливості.

4. Визначено, що аналіз усіх юридичних складів адміністративних деліктів, що пов'язані з корупцією, засвідчує, що законодавець дещо звужив об'єкт посягання цих адміністративних правопорушень, оскільки зазначені правопорушення спрямовані на порушення вимог, заборон та обмежень Закону України «Про запобігання корупції». У зв'язку із вищенаведеним, слід констатувати, що ті об'єкти правоохорони, що наведені у ч.1 ст. 9 КУпАП не містять тих, що виступають об'єктом посягання адміністративних правопорушень, що пов'язані із корупцією. Однак, слід зауважити, що перерахування всіх об'єктів посягання у законодавчому визначенні може й не дати бажаного результату, оскільки розвиток суспільних відносин може призвести й до виникнення нових об'єктів адміністративно-правової охорони.

5. Доведено, що суттєвим чинником у підвищенні ефективності у протидії адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією є правильна, повна й обґрунтована кваліфікація правопорушень, тобто правова, юридична оцінка явищ, фактів та подій під час здійснення правозастосовчої діяльності.

Запропоновано під кваліфікацією адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією розуміти діяльність уповноважених суб'єктів адміністративної юрисдикції щодо оцінки діяння, яке містить формальні ознаки адміністративного делікту та полягає у встановленні відповідності такого діяння адміністративно-правовій нормі, що встановлює адміністративну

відповідальність за корупційне правопорушення і юридичному закріпленню у відповідних документах процесуального характеру.

6. Визначено, що незважаючи на прийняття нового антикорупційного законодавства, питання подолання корупції в країні знаходиться у тісному зв'язку з процедурою притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності, тобто провадженням у справах про адміністративні правопорушення.

Доведено, що провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією – це особливий вид процесуальної діяльності уповноважених органів та посадових осіб, що врегульована адміністративно-процесуальними нормами та спрямована на притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності та попередження правопорушень.

7. Доведено, що одним із універсальних критеріїв поділу суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язаних з корупцією є наявність владних повноважень. Обґрунтовано, що не можуть виступати учасниками провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією потерпілі особи, законні представники та представники. Доведено, що участь перекладача можлива лише під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, передбаченого ст. 172⁹⁻¹ «Порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням».

8. Запропоновано внести наступні зміни до чинного законодавства, зокрема:

– визначити приводи та підстави для складання протоколу про адміністративне правопорушення;

– з метою нерозголошення державної, банківської таємниці, персональних даних встановити обмеження щодо відкритого слухання справи та дозволити суддям в цих випадках проводити розгляд у закритому режимі;

– вважаємо за необхідне доповнити ч. 7 ст. 285 КУпАП наступним пунктом «Постанова суду про закриття справи за адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у триденний строк з дня набрання нею законної сили направляється відповідному органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, державному чи виборному органу, власнику юридичної особи або уповноваженому ним органу для вирішення питання про скасування заборон та обмежень, що виникли внаслідок порушеного провадження».

– встановити адміністративну відповідальність посадовим та службовим особам державного органу чи органу місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій за невиконання заходів щодо усунення причин та умов, що сприяли вчиненню адміністративних правопорушень;

– внести зміни до статей 268, 271 КУпАП та інших статей гл. 21, розширюючи перелік прав учасників і гарантій їх реалізації, що пов'язані із реалізації права на правову допомогу не тільки на стадії розгляду справи про адміністративні правопорушення, але й на інших стадіях провадження у справах про адміністративні правопорушення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Борисова Ю.В. Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією як різновид адміністративного правопорушення. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 1. Т. 4.
2. Борисова Ю.В. Підстави адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 1. Т. 2.
3. Борисова Ю.В. Посадові особи як суб'єкти адміністративного правопорушення, що пов'язані з корупцією. *Правові новели*. 2020. № 10. Т. 2. Юлія Борисова. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2020. № 4.
4. Борисова Ю.В. Проведення у справах про адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією: загальнотеоретичний аспект. *Правова позиція*. 2020. № 4(29).
5. Борисова Ю.В. Особливості адміністративно-правової кваліфікації адміністративних правопорушень, що пов'язані з корупцією. *Юридичний вісник*. 2020. № 6.
6. Борисова Ю.В. Особливості адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, пов'язані із сумісництвом. *Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 11–12 грудня 2020 р. Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2020.
7. Борисова Ю.В. Проблемні питання застосування адміністративних стягнень за правопорушення, пов'язані з корупцією. *Актуальні питання розвитку права та законодавства: наукові дискусії* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 18–19 грудня 2020 р. Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2020.
8. Борисова Ю.В. Обставини, які враховуються під час накладення адміністративних стягнень за правопорушення, пов'язані з корупцією: проблемні питання. *Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 25–26 грудня 2020 р. Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2020.
9. Борисова Ю.В. Відповідальність посадових осіб за вчинення адміністративних проступків. *Interdisciplinarity of scientific studies as a factor of innovative development: collection of abstracts of International scientific-practical conference*, Kunovice, Czech Republic, November 28-29, 2020. Kunovice: AkademieHUSPOL, 2020. P. 12-15.
10. Borisova Yu. V. Section X. Administrative offenses related to corruption as a variety of administrative offense (Ю. В. Борисова) / *Deliktology: Monograph*. Under the general editorship of I. Kopotun, S. Petkov. Kunovice: Akademie HUSPOL : 2020, V. 2. – 244 p. – С. 209-237.
11. Адміністративно-правова реформа в Україні / Н.О. Армаш, Ю.В. Борисова, І.Є. Іванов, Г.Р. Матухно, С.В. Петков, Є.Ю. Соболев, Л.В. Спицька,

В.М. Шкабаро, Г.П. Щедрова, Г.В. Щолокова. / за заг. ред. С.В. Петкова. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2020. – 180 с.

12. Правознавство: навчальний посібник, за заг. ред. С.В. Петкова. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2020. – 360 с. – розділ 7. С. 123-149.

АНОТАЦІЇ

Борисова Ю.В. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2021.

Ключові слова:

Борисова Ю.В. Административная ответственность за правонарушения, связанные с коррупцией. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Университет таможенного дела и финансов, Днепр, 2021.

Ключевые слова:

Borisova Yu.V. Administrative liability for corruption offenses. – Manuscript.

Thesis for earning a candidate's degree in legal sciences with a specialization in 12.00.07 – administrative law and process; financial law; informational law. – University of Customs and Finance, Dnepr, 2021.

Key words:

Підписано до друку 20.10.2020. Формат 60x90/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 0988.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»

65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1

Телефони: +38 (048) 709-38-69,

+38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 6424 від 04.10.2018 р.